

Azerbaijani A: literature – Higher level – Paper 1
Azerbaïdjanais A : littérature – Niveau supérieur – Épreuve 1
Azerí A: literatura – Nivel superior – Prueba 1

Wednesday 4 May 2016 (afternoon)
Mercredi 4 mai 2016 (après-midi)
Miércoles 4 de mayo de 2016 (tarde)

2 hours / 2 heures / 2 horas

Instructions to candidates

- Do not open this examination paper until instructed to do so.
- Write a literary commentary on one passage only.
- The maximum mark for this examination paper is **[20 marks]**.

Instructions destinées aux candidats

- N'ouvrez pas cette épreuve avant d'y être autorisé(e).
- Rédigez un commentaire littéraire sur un seul des passages.
- Le nombre maximum de points pour cette épreuve d'examen est de **[20 points]**.

Instrucciones para los alumnos

- No abra esta prueba hasta que se lo autoricen.
- Escriba un comentario literario sobre un solo pasaje.
- La puntuación máxima para esta prueba de examen es **[20 puntos]**.

Ardıcıl mövzulardan **birini** şərh edin:

1.

Neçə dəfə qalxıb yerində oturdu. Gözü qapının gözlüyündə papirosu papirosa caladı. Səhərayaxın onu huş aparmışdı. Evdəydi. Anasının səsinə eşidirdi: “Dərs uşağı əldən salıbdır, səs eləməyin, qoyun heç olmazsa bu gün doyunca yatsın”. Qapını döyə-döyə “Podyom!” – deyən nəzarətçinin səsinə ayıldı. Gözlərini açmaq istəmirdi. Yadına “İlan vuran ala çatıdan qorxar” – sözləri düşdü. Qalxıb oturdu. Yuxusuzluqdan qızarmış gözlərini ovuşdurub, daş qəbrin divarlarına baxa-baxa fikirləşdi: görəsən bu divarlar danışa bilsəydilər, nələr deyərdilər? Günahsız insanları bu daş qəbirin qoynuna atıb, minbir əzab-əziyyətdən, işgəncədən sonra haralara göndəriblər? Neçəsinin yaddaşından bir güllə ilə bu acı xatirələri silib atıblar? Görəsən azadlığa çıxmaq mənə nə vaxtsa nəsb olacaqmı, burada baş verənləri ürəyim qızanlara danışım və deyim ki, hər dəfə yanından deyə-gülə keçdiyiniz bu qədim binanın zirzəmisində bilirsinizmi nə “aləm” var? Allah düşmənimə də qismət eləməsin.

Dəhlizdən gələn ayaq səsləri Fuadı bu ağır düşüncələrdən ayırdı. Ağılına dəhşətli fikir gəldi: yəqin, buranı görənlərə azadlıq qismət olmur, olsaydı şəhərin mərkəzindəki bu cür daş qəbirlərin sorağı çoxdan yayılmış olardı. Qalxıb qapıya yaxınlaşdı. Gözlükdən dəhlizə baxmaq istədi. Lakin gözlüyün qapağı elə kip örtülmüşdü ki, arasından işıq belə keçmirdi. Sadələvhlüyünə özünün də gülməyi gəldi: Bu gözlük sənə baxmağın üçün deyil, sənə baxmaq üçündür. Var-gəl eləyə-eləyə kameranın eni və uzununu addımladı. Qəbirdən bir az gen olardı. Fikrindən nələr keçmirdi? Hərdən elə hövl eləyirdi ki, az qalırdı ürəyi partlasın. Yadına qəfəsə salınmış quş düşdü: nə olsun ki, onda düşünmə qabiliyyəti yoxdur, bəlkə yaşamaq həvəsi adaminkindən da böyükdür. Mənə elə gəlir ki, buranı görən ömründə quşu, nə də həyvani qəfəsə salmağa ürək eləməz. Baş daşdan-daşa təzəcə dəyməyə başlamış Fuad bilmirdi ki, insanların hamısı onun düşündüyü kimi kövrək qəlbli olmur. Onların çoxu bir-birini aparıb, torpağa tapşırıb qayıdandan sonra da günaha görə tövbə eləmək və ya nəyinsə peşmançılığını çəkmək fikrinə düşür.

Qapını açan dünənki nəzarətçi deyildi. O, bir az əvvəl növbəni təhvil verib getmişdi. Təzəsi ortayaşlı, ariq və uzunsov sifətli idi. Yarıyumulu gözlərini bütöv açma bilmirdi. Ordu batıq, gicgahlarında damarları görünürdü. Fuadın üzünə baxmadan (onunla gözlükdən tanış olmuşdu) cır səslə dedi:

– Yığış, çıx çölə!

Fuadın yığışdırılması şeyi yox idi. Özünü ilanın ağızından qurtulmuş qurbağaya bənzətdi. Fikirləşdi ki, haraya aparsalar burdan betər olmayacaq.

Onu qapının yanında gözləyirdilər. “Dəmir kəlbətin”lər ağızlarını açıb qollarını saldılar mənəngənəyə. İndi də yuxarı qalxırdılar. Hansı mərtəbəyə çıxdığından xəbəri olmadı. Mərtəbə nəzarətçisi onları gözləyirdi. Yanında dayandığı kameranın qapısını açıb, Fuadı içəri itələdi.

Həbibzadə, *Şükür. İslah əvi, Bakı (2003)*

2.

Pərvanə tək bu mülkdə yox aşıyan mənə,
Hər yərdə şəm yansa, o yərdür məkan mənə.

Gəldim bu tərifi-bağdə seyri-gül etməğə,
Açmaz nə faidə qapuni bağban mənə.

5 Tiri-bəla içibdür məgər abi-zindəgi,
Canə yetən zamanda verir tazə can mənə.

Bəs tiri-ah çəkdim, olub qamətim kəman,
Olmuş əsayi-pir bu tiri-kəman mənə.

10 Başımdə taci-fəqr ilə vardur xəyali-dust,
Sultani eşqdən yetişib bu nişan mənə.

Xarü xəşivü cudimi yerdən götürməğə,
Bir türfə dəstgir olub əşki-rəvan mənə.

Oldum qəmi-vüsalilə bir pir mahü sal,
Hərgiz müsaid olmadı bəxti-cəvan mənə.

15 Əhd eylədim qoyam yüzimi xaki-payüvə,
Verməz bu qanlı göz yaşı, neylim, aman mənə.

Səndən nişanə yoxdu bu xəlq içrə bilmürəm,
Ya xəlq bixəbərdü, verənmir nişan mənə.

20 Kimdən şikayət eyləyim axir bəla günü,
Qismət olubdu naləvü ahü fəğan mənə.

Kəşf eyləyim nə noilən əğyarə sirrimi,
Tə'vizi-cismi-candu bu razi-nihan mənə.

Bilməz nədür könüldəki mənzurü mətləbim,
Hər firqə zənni-bədilən edər bir güman mənə.

25 Nə cəbriyəm, nə sofi, nə quşəyri, nə vəhdəti,
Ey müddəi, utan, demə fahiş yalan mənə.

Sərraf, nəqdi-ömrüvi sərf et bu nəhv ilən
Qoy var sə mənfəət sənə gəlsün, ziyan mənə!

Təbrizi, Hacı Rza Sərraf. *Divan, Baki* (2005)